

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ในอดีตการผลิตพืชผักจะกระทำเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน เมื่อเหลือจึงนำไปจำหน่าย แต่ในปัจจุบันระบบการผลิตพืชผักของไทยได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น และสร้างรายได้ให้แก่ประเทศจากการส่งออกพืชผักทั้งในรูปผักสดและผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากผักเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ในปี 2547 การส่งออกผักสดแช่เย็น แช่แข็ง และแห้งของไทย มีมูลค่า 6,063.8 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 29 เมื่อเทียบกับปี 2546 ผักที่มีอัตราการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น ได้แก่ หน่อไม้ฝรั่ง กระเจี๊ยบเขียว ข้าวโพดฝักอ่อน พืชตระกูลถั่ว หอมหัวใหญ่ หอมหัวเล็ก และกระเทียม (ตารางที่ 1) โดยตลาดส่งออกที่มีอัตราการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นคือ ญี่ปุ่น ไต้หวัน อินโดนีเซีย สหรัฐอเมริกา และ เนเธอร์แลนด์ ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 39.12, 6.38, 74.27, 25.01 และ 88.70 ต่อปี ตามลำดับ (กรมส่งเสริมการค้าส่งออก, 2548)

หน่อไม้ฝรั่ง (*Asparagus: Asparagus officinalis* L.) เป็นพืชผักส่งออกสำคัญที่ทำรายได้เข้าประเทศมากเป็นอันดับต้น ๆ ซึ่งในการส่งออกหน่อไม้ฝรั่งของไทยส่วนใหญ่จะส่งออกในรูปหน่อไม้ฝรั่งสด ในช่วงปี 2543-2547 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยปริมาณการส่งออกหน่อไม้ฝรั่งสดในปี 2547 มีปริมาณสูงสุดเท่ากับ 11,909 ตัน ซึ่งคิดเป็นมูลค่า 987.6 ล้านบาท (ตารางที่ 2) ด้วยเหตุนี้ หน่อไม้ฝรั่ง จึงเป็นพืชชนิดหนึ่งที่เกษตรกรผู้ปลูกได้รับการส่งเสริมจากกรมส่งเสริมการเกษตรให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตให้เพียงพอ กับความต้องการ โดยในปีการเพาะปลูก 2547/48 ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกใหม่ 12,731 ไร่ ซึ่งสูงกว่าปีการเพาะปลูก 2546/47 ที่มีพื้นที่เพียง 7,072 ไร่ (ตารางที่ 3) นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เกษตรกรทำการผลิตแบบปลอดภัยจากสารพิษ เพราะเป็นผักที่บริโภคจากส่วนของต้นอ่อน และลดปัญหาสารพิษตกค้างในผลผลิต อันเนื่องมาจากจากพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญในเรื่องของสุขภาพอนามัยมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 1 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกผักสดแช่เย็น แช่แข็งและแห้งของไทยปี 2546-2547

(ปริมาณ:ตัน)

(มูลค่า:ล้านบาท)

สินค้า	2546		2547	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
ผักสดแช่เย็น	83,625	2,934.1	134,672	3,960.1
1. หอมหัวใหญ่ หอมหัวเล็ก กระเทียม	20,380	172	80,873	560.2
2. พริก	13,483	110.5	2,132	63.3
3. ข้าวโพดฝักอ่อน	8,445	197.9	3,853	244.5
4. หน่อไม้ฝรั่ง	6,980	646.9	11,911	987.6
5. กระเจี๊ยบเขียว	3,126	274	4,192	422.3
6. เห็ด	728	61.0	993	67.0
7. ผักสดแช่เย็นอื่น ๆ	30,483	1,471.8	30,718	1,615.2
ผักแช่แข็ง	22,095	1,280.5	29,144	1,461.8
1. พืชผักตระกูลถั่ว	8,598	578.2	8,429	623.4
2. ข้าวโพดหวาน	1,314	44.3	5,094	113.6
3. กระเจี๊ยบเขียว	539	40.4	1,454	88.9
4. ผักต่าง ๆ ผสมกัน	3,583	186.9	6,318	215.1
5. ผักแช่แข็งอื่น ๆ	8,061	430.7	7,849	420.8
ผักแห้ง	3,354	187.6	1,434	132.6
ผักอื่น ๆ	11,093	298.0	14,030	509.3
รวม	120,167	4,700.2	179,280	6,063.8

ที่มา: กรมส่งเสริมการส่งออก (2548)

ตารางที่ 2 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกหน่อไม้ฝรั่งสดของไทย ปี 2543-2547 จำแนกเป็นรายประเทศ

ประเทศ	(ปริมาณ: ตัน) (มูลค่า: ล้านบาท)									
	2543		2544		2545		2546		2547	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
ญี่ปุ่น	1,952.00	189.80	2,294.00	299.90	3,030.00	427.40	2,727.00	466.30	4,280.00	693.00
ไต้หวัน	1,672.00	47.90	4,864.00	149.80	4,749.00	139.20	3,911.00	139.20	6,917.00	225.60
ออสเตรเลีย	34.00	3.30	54.00	8.60	18.00	1.40	72.00	5.10	265.00	19.40
เยอรมนี	7.00	1.20	5.00	0.40	2.00	0.30	2.00	0.30	5.00	1.00
เนเธอร์แลนด์	5.00	1.40	3.00	0.40	5.00	0.90	27.00	4.70	15.00	3.20
ประเทศอื่นๆ	149.00	15.10	209.00	19.20	209.00	23.30	240.00	31.30	427.00	45.400
รวม	3,819.00	258.70	7,429.00	478.30	8,013.00	592.50	6,979.00	646.90	11,909.00	987.60

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2548)

ตารางที่ 3 พื้นที่ปลูกใหม่ พื้นที่ไถหน่อ พื้นที่เสียหาย พื้นที่ปลูกซ่อม พื้นที่เก็บเกี่ยว ปริมาณผลผลิต และผลผลิตเฉลี่ยต่อพื้นที่เก็บเกี่ยวหน่อไม้ฝรั่ง
รวมทั้งประเทศ ปีการเพาะปลูก 2541/42-2547/48

ปีการเพาะปลูก	พื้นที่ปลูกใหม่ (ไร่)	พื้นที่ไถหน่อต่อ ลำต้น (ไร่)	พื้นที่เสียหาย สิ้นเชิง (ไร่)	พื้นที่ปลูกซ่อม ในพื้นที่เสียหาย (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ปริมาณผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ยต่อ พื้นที่เก็บเกี่ยว (กก./ไร่)
2541/42	3,849	41,699	184	7	45,629	18,535	406
2542/43	3,567	45,372	1,375	-	47,208	44,830	949
2543/44	6,675	49,217	71	-	51,317	72,732	1,417
2544/45	7,973	101,541	150	150	103,993	81,593	784
2545/46	4,796	98,001	698	-	102,083	66,878	655
2546/47	7,072	106,234	1,357	21	110,601	83,001	750
2547/48	12,731	124,703	880	-	132,492	97,036	732
รวม	46,663	566,767	4,715	178	593,323	464,605	5,693

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2549)

แหล่งผลิตหน่อไม้ฝรั่งในประเทศไทยมีกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาค แหล่งปลูกที่สำคัญอยู่ในภาคตะวันตก ในปีการเพาะปลูก 2547/48 มีพื้นที่ปลูกใหม่ เท่ากับ 9,263 ไร่ พื้นที่ไว้หน่อ ต่อ และ ลำต้น เท่ากับ 113,080 ไร่ และเป็นพื้นที่ที่มีการเก็บเกี่ยวแล้ว 119,334 ไร่ (ตารางที่ 4) เขตเศรษฐกิจของหน่อไม้ฝรั่งในภาคตะวันตก ได้แก่ จังหวัดราชบุรี นครปฐม กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และ สุพรรณบุรี

โดยจังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่การเพาะปลูกและพื้นที่เก็บเกี่ยวหน่อไม้ฝรั่งมากเป็นอันดับ 1 เท่ากับ 4,155 ไร่ และ 2,423 ไร่ ตามลำดับ (ตารางที่ 5) แหล่งปลูกที่สำคัญของจังหวัดราชบุรีอยู่ที่อำเภอดำเนินสะดวก โดยมีพื้นที่ปลูกหน่อไม้ฝรั่งมากที่สุดถึง 3,146 ไร่ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 75.7 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด (ตารางที่ 6) การผลิตหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดราชบุรีในปัจจุบันมีทั้งการมีสัญญาซื้อขายและไม่มีสัญญาซื้อขาย โดยส่วนใหญ่มีการซื้อขายภายใต้สัญญาข้อตกลงซึ่งมีการตกลงซื้อขายล่วงหน้าทั้งในด้านระยะเวลา และราคาของผลผลิต ซึ่งจะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกรผู้ปลูกเพราะมีตลาดรับซื้อผลผลิตที่แน่นอนและระดับราคาที่มีข้อตกลงล่วงหน้า ทำให้เกษตรกรได้รับรายได้ที่มั่นคงขึ้น

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า ผลผลิตทางการเกษตรจะมีลักษณะการผลิตทางกายภาพที่เป็นฤดูกาล ผลผลิตมีปริมาณไม่สม่ำเสมอตลอดทั้งปี และเน่าเสียได้ง่าย นอกจากนั้นแล้วเกษตรกรยังต้องเผชิญกับความเสี่ยงทางธรรมชาติที่เกิดจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ จึงทำให้ปริมาณผลผลิตที่ได้ไม่แน่นอน บางปีขาดแคลนผลผลิต บางปีมีปริมาณผลผลิตมากเกินไปจนเกินความต้องการทำให้ราคาผลผลิตตกต่ำ ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ปลูก เพื่อให้มีปริมาณผลผลิตเพียงพอ กับความต้องการ เกษตรกรจึงมีการใช้สารเคมีในปริมาณที่สูง เนื่องจากเห็นว่ามีประสิทธิภาพและให้ผลเร็ว แต่จากการขาดความรู้ความเข้าใจจึงทำให้เกษตรกรใช้สารเคมีหลายชนิดซ้ำซ้อนกัน ทำให้ผลผลิตที่ได้มีปริมาณสารพิษตกค้างไม่เป็นที่ต้องการของตลาด

ตารางที่ 4 พื้นที่ปลูกใหม่ พื้นที่ไถหน่อ พื้นที่เสียหาย พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตเฉลี่ยต่อพื้นที่เก็บเกี่ยวหน่อไม้ฝรั่งของไทย จำแนกรายภาค
ปีการเพาะปลูก 2547/48

ภาค	พื้นที่ปลูกใหม่ (ไร่)	พื้นที่ไถหน่อ ต่อ ลำดับ (ไร่)	พื้นที่เสียหาย สิ้นเชิง (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ปริมาณผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ยต่อ พื้นที่ เก็บเกี่ยว (กก./ไร่)
ตะวันตก	9,263	113,080	795	119,334	86,283	723
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1,746	4,363	56	5,084	3,157	621
ตะวันออก	1,355	7,025	29	7,453	7,100	952
เหนือ	312	78	-	446	346	775
กลาง	30	73	-	87	108	1,252
ใต้	25	84	-	88	42	485
รวม	12,731	124,703	880	132,492	97,036	4,808

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2549)

ตารางที่ 5 พื้นที่เพาะปลูกและพื้นที่เก็บเกี่ยวหน่อไม้ฝรั่งจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันตก ปีการเพาะปลูก 2547/2548

(หน่วย :ไร่)

จังหวัด	พื้นที่เพาะปลูก	พื้นที่เก็บเกี่ยว
ราชบุรี	4,155	2,423
นครปฐม	3,348	1,700
กาญจนบุรี	2,408	1,184
ประจวบคีรีขันธ์	1,332	290
สุพรรณบุรี	903	417
รวม	12,146	6,014

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2549)

ตารางที่ 6 พื้นที่เพาะปลูกหน่อไม้ฝรั่งอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดราชบุรี ปีการเพาะปลูก 2547/48

(หน่วย:ไร่)

อำเภอ	พื้นที่เพาะปลูก	ร้อยละ
ดำเนินสะดวก	3,146	75.7
โพธาราม	564	13.6
จอมบึง	287	6.9
เมือง	159	3.8
รวม	4,156	100

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี (2549)

หน่อไม้ฝรั่งเป็นพืชที่สามารถเจริญเติบโตและให้ผลผลิตได้เกือบตลอดทั้งปีในสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย การผลิตหน่อไม้ฝรั่งให้ได้ดีมีคุณภาพตรงตามมาตรฐานการส่งออกต้องมียุ้งประกอบหลายอย่าง เช่น ดินที่ปลูกควรมีลักษณะร่วนปนทราย การระบายน้ำดี มีการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ลักษณะผลผลิตหน่อต้องอวบใหญ่ ปลายหน่อไม้บาน เป็นต้น ปัจจุบันจึงได้มีรูปแบบการผลิตแบบมีสัญญาซื้อขายมากขึ้น เนื่องจากหน่อไม้ฝรั่งเป็นพืชผักที่มีการประกันราคารับซื้อให้กับเกษตรกร และในการทำสัญญาซื้อขายนั้น ก็เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกษตรกรไม่ต้องเสี่ยงเรื่องตลาดและราคา ถ้าสามารถรักษาคุณภาพของหน่อไม้ฝรั่งให้ได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาด ซึ่งในการทำสัญญาซื้อขายนั้นเป็นการทำด้วยความสมัคร

ใจของทั้งฝ่ายผู้รับซื้อและเกษตรกรผู้ผลิต ซึ่งข้อตกลงต่าง ๆ ในสัญญาแต่ละฉบับจะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับข้อตกลงและความพอใจระหว่างผู้รับซื้อและผู้ขาย โดยผู้รับซื้อสามารถกำหนดเงื่อนไขและข้อผูกพันในด้านคุณภาพและมาตรฐานของผลผลิตได้ เช่น การกำหนดให้ใช้พันธุ์ที่ตลาดต้องการ การใช้กรรมวิธีหรือการใช้เทคโนโลยีในการผลิต การฝึกอบรมให้ความรู้ในด้านการผลิตแก่เกษตรกร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามที่ตลาดต้องการ และเป็นการสร้างข้อผูกพันที่ดีระหว่างเกษตรกรและผู้รับซื้อให้เกิดความซื่อสัตย์และภักดี นอกจากนั้นการทำสัญญาซื้อขายยังช่วยให้เกษตรกรมีหลักประกันทางด้านราคาและรายได้อีกด้วย แต่ยังคงพบว่าเกษตรกรบางรายที่ไม่มีการทำสัญญาซื้อขาย เนื่องจากคิดว่าเป็นการผูกมัด โดยเกษตรกรกลุ่มนี้จะขายผลผลิตในราคาตลาดซึ่งมีความผันผวนไม่แน่นอน ส่งผลให้รายได้ที่ได้รับไม่แน่นอนตามไปด้วย และจากการทำสัญญาซื้อขายอาจมีผลทำให้กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตหน้าไม่ฝรั่งที่มีสัญญาซื้อขายมีต้นทุนและรายได้จากการผลิตที่แตกต่างกับกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตหน้าไม่ฝรั่งที่ไม่มีสัญญาซื้อขาย

แต่ในการผลิตหน้าไม่ฝรั่งเกษตรกรยังคงประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาโรคและแมลงศัตรู เมล็ดพันธุ์ ความไม่สม่ำเสมอของผลผลิต ปัญหาทางด้านการจัดการผลิตที่ไม่ครบวงจร เช่น การตลาดไม่ดี ขาดการจัดการในการเก็บเกี่ยวและหลังการเก็บเกี่ยว ขาดข้อมูลเทคโนโลยีการผลิตที่สมบูรณ์ ปัญหาเรื่องสารพิษตกค้าง ปัญหาในเรื่องของต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น และปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงต่าง ๆ ระหว่างผู้รับซื้อกับเกษตรกร โดยมักไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงของทั้งสองฝ่าย ทำให้ผลผลิตหน้าไม่ฝรั่งที่ได้คุณภาพตรงตามมาตรฐานที่กำหนดไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภค (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2544)

จากเหตุผลข้างต้น จึงมีการสนับสนุนให้เกษตรกรผลิตหน้าไม่ฝรั่งในลักษณะครบวงจร เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเพื่อให้ทราบถึงโครงสร้างธุรกิจหน้าไม่ฝรั่งของจังหวัดราชบุรีซึ่งเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่การเพาะปลูกมากที่สุดภาคตะวันตก จึงได้ทำการศึกษาในแต่ละระบบย่อยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหน้าไม่ฝรั่ง ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อย 5 ระบบ ดังนี้ ระบบย่อยปัจจัยการผลิต การผลิต การรวบรวมและการจัดหาผลผลิต การจัดจำหน่าย และการส่งออก นอกจากนี้ยังศึกษาครอบคลุมถึงช่องทางการตลาดที่เกิดขึ้น ต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตหน้าไม่ฝรั่งของเกษตรกรทั้งที่มีและไม่มีสัญญาซื้อขาย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาระบบธุรกิจหน้าไม่ฝรั่งทั้งด้านการผลิต การตลาด การส่งออก การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและความสามารถในการแข่งขันในธุรกิจหน้าไม่ฝรั่งเพื่อจำหน่ายในตลาด

ต่างประเทศและจำหน่ายตลาดภายในประเทศต่อไปในอนาคต เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจนี้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของแต่ละระบบย่อยในระบบธุรกิจหน่อไม้ฝรั่ง
2. วิเคราะห์ระบบย่อยการผลิตโดยศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตหน่อไม้ฝรั่งระหว่างเกษตรกรที่มีและไม่มีสัญญาซื้อขายในจังหวัดราชบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงการดำเนินงานในแต่ละระบบย่อย และทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของธุรกิจหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพและขยายตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศต่อไปในอนาคต และเป็นแนวทางในการวางแผนและปรับปรุงการดำเนินงานของธุรกิจหน่อไม้ฝรั่ง รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
2. เพื่อให้ทราบถึงต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกรผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่ง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการตัดสินใจสำหรับเกษตรกรที่สนใจ และต้นทุนที่เกิดขึ้นยังเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรเพื่อใช้ในการต่อรองกับบริษัทผู้รับซื้ออีกด้วย

ขอบเขตของการศึกษา

ในการวิเคราะห์ระบบธุรกิจหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดราชบุรี จะทำการศึกษาระบบย่อย 5 ระบบ ได้แก่ ระบบย่อยปัจจัยการผลิต การผลิต การรวบรวมและการจัดหาผลผลิต การจัดจำหน่ายและการส่งออก รวมทั้งการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนโดยจะใช้ผู้ประกอบการในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวกจังหวัดราชบุรีเป็นตัวแทนในการศึกษา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกหน่อไม้ฝรั่งมากที่สุดในภาคตะวันตก ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้จะรวบรวมได้จากผู้ประกอบการ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ส่งออก 1 ราย ผู้จัดจำหน่าย 1 ราย และเกษตรกรผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดราชบุรี

จำนวน 47 ราย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งที่มีสัญญาซื้อขายจำนวน 27 ราย และกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งที่ไม่มีสัญญาซื้อขายจำนวน 20 ราย โดยศึกษาข้อมูล 1 รอบการผลิต เพื่อให้ครอบคลุมจึงทำการเก็บข้อมูลในทุกช่วงอายุของหน่อไม้ฝรั่ง คือ หน่อไม้ฝรั่งที่มีอายุตั้งแต่ 1-4 ปี

นิยามศัพท์

ผู้ประกอบการ ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง บริษัทผู้รับซื้อ ผู้ส่งออก ผู้จัดจำหน่าย และเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดราชบุรี

หน่อไม้ฝรั่ง ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง หน่อไม้ฝรั่งชนิดหน่อเขียวที่ใช้บริโภคสดและส่งออกในรูปหน่อไม้ฝรั่งแช่เย็น

เกษตรกรผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งที่มีสัญญาซื้อขาย (Contract Farmers) หมายถึง เกษตรกรที่มีการทำสัญญาซื้อขายโดยมีข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งกับบริษัทผู้รับซื้อผลผลิต

เกษตรกรผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งที่ไม่มีสัญญาซื้อขาย (Non-Contract Farmers) หมายถึง เกษตรกรที่ไม่มีการทำสัญญาซื้อขาย โดยเกษตรกรจะขายผลผลิตให้กับพ่อค้ารวบรวมท้องถิ่น และผู้รับซื้อทั่วไป

เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต หมายถึง การปฏิบัติตามหลักวิชาการในการผลิตหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกรในเรื่อง การใช้พันธุ์ การเขตกรรม การปลูกและการดูแลรักษา โรคแมลงศัตรูพืชของหน่อไม้ฝรั่งและการป้องกันกำจัด การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

วิธีการศึกษา

การวิเคราะห์ระบบธุรกิจหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดราชบุรี จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 ลักษณะ ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ ดังนี้

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

ได้จากการสัมภาษณ์ในลักษณะเจาะลึก (Indepth Interview) จากผู้ประกอบการ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ส่งออก 1 ราย ผู้จัดจำหน่าย 1 ราย และเกษตรกรผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอดำเนินสะดวกจังหวัดราชบุรี โดยใช้แบบสอบถาม (แบบสอบถามในภาคผนวก) ตัวอย่างเกษตรกรได้จากการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 47 ราย แบ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีสัญญาซื้อขายจำนวน 27 ราย และกลุ่มเกษตรกรที่ไม่มีสัญญาซื้อขายจำนวน 20 ราย ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจะเกี่ยวกับการดำเนินงานของผู้ประกอบการในแต่ละระบบย่อย ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดต่าง ๆ ต้นทุนและผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการผลิตหน่อไม้ฝรั่ง โดยพิจารณาจากเกษตรกรที่มีพื้นที่ในการปลูกหน่อไม้ฝรั่งครบทั้ง 4 ปี และผู้ประกอบการที่ยินดีให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ข้อมูลทุติยภูมิที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้จากการรวบรวมจากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลทางสถิติจากหน่วยงานราชการและเอกชนที่เก็บรวบรวมไว้ เช่น กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรมวิชาการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอดำเนินสะดวก สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานสถิติอำเภอดำเนินสะดวก และสำนักงานสถิติจังหวัดราชบุรี เป็นต้น เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาระบบธุรกิจหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดราชบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ระบบธุรกิจหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดราชบุรี แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการดำเนินงานของแต่ละระบบย่อยในระบบธุรกิจหน่อไม้ฝรั่ง

เป็นการบรรยายเชิงพรรณนาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยอาศัยแนวความคิดทางธุรกิจ การเกษตรมาวิเคราะห์ ซึ่งประกอบไปด้วย ระบบย่อยปัจจัยการผลิตโดยจะกล่าวถึง การจัดการและแหล่งที่มาของที่ดิน แรงงาน พันธุ์ ปุ๋ย ยาป้องกันกำจัดศัตรูพืช เครื่องจักรกล และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ระบบย่อยการผลิต ได้แก่ รูปแบบการผลิต โดยศึกษาขั้นตอนการปลูกตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต รวมทั้งต้นทุนและผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการผลิตหน่อไม้ฝรั่ง โดยข้อมูลในระบบย่อยปัจจัยการผลิตและระบบย่อยการผลิตจะได้มาจากการสอบถามเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ระบบย่อยการรวบรวมและการจัดหาผลผลิต จะศึกษาลักษณะการดำเนินงานของผู้รวบรวม ระบบย่อยการจัดจำหน่าย จะศึกษาการดำเนินงานของผู้จัดจำหน่าย ช่องทางการจัดจำหน่ายในการนำผลผลิตไปสู่ตลาด เป็นต้น ระบบย่อยการส่งออกได้แก่ การจัดเกรด / คัดขนาด การดำเนินงานของผู้ส่งออก เงื่อนไขในการส่งออก ประเทศที่ทำการส่งออก การบรรจุหีบห่อ รวมถึงแนวโน้มในการส่งออก และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยข้อมูลในระบบย่อยการรวบรวมและจัดหาผลผลิต ระบบย่อยการจัดจำหน่าย และระบบย่อยการส่งออก จะได้มาจากการสอบถามผู้ประกอบการ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ส่งออก 1 ราย และผู้จัดจำหน่าย 1 ราย ซึ่งจะวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยค่าทางสถิติอย่างง่ายในรูปของอัตราส่วน ร้อยละ หรือค่าเฉลี่ย ในรูปตารางประกอบการอธิบาย ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงบทบาท หน้าที่ ความสำคัญ และความสัมพันธ์ในแต่ละระบบย่อย รวมทั้งปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบธุรกิจหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดราชบุรี

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์ระบบย่อยการผลิตโดยศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตหน่อไม้ฝรั่งระหว่างเกษตรกรที่มีและไม่มีสัญญาซื้อขายในจังหวัดราชบุรี

เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามร่วมกับการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งมาทำการวิเคราะห์ เพื่อหาต้นทุนทั้งที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด รวมทั้งรายได้ที่เกษตรกรได้รับใน 1 รอบการผลิตคือ 4 ปี โดยจะนำต้นทุนและรายได้ทั้งหมดที่เกิดขึ้น มาหาค่าเฉลี่ยเพื่อเป็นต้นทุนทั้งหมดของเกษตรกรตัวอย่าง โดยข้อมูลที่ได้นั้นจะได้อมาจากเกษตรกร 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งที่มีสัญญาซื้อขายจำนวน 27 ราย และกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งที่ไม่มีสัญญาซื้อขายจำนวน 20 ราย โดยเกษตรกรผู้ผลิตหน่อไม้ฝรั่งแต่ละรายที่ตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์นั้น จะพิจารณาจากเกษตรกรที่มีพื้นที่ในการผลิตหน่อไม้ฝรั่งครบทั้ง 4 ปี คือ มีแปลงที่ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในปีที่ 1 2 3 และ 4 ตามลำดับ